GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Joi'a si Duminec'a, Fói'a, candu concedu ajutóriale. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl., pe ½ 3 fl. v. a. Tieri esterne 12 fl. v. a. pe unu anu séu 2½ galbini mon. sunatória.

Anulu XXXVIII.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tax'a timbrala a 30 cr. de fiecare publicare.

Nr. 5. **Brasiovu 31|19 Ianuariu** **1875.**

Brasiovu 18/30 Ianuariu 1875.

Mercuri in 27 Ianuariu se incepù in camer'a ungurésca discussiunea bugetului pentru anulu curinte. Nu credemu se mai esiste vr'o umbra de statu pre tóta suprafati'a planetului ce locuimu, care se se póta asemená cu statulu ungurescu in ceea ce se atinge mai vertosu de causele financiari. Dilapidarile, fraudele si spoliatiunile, ce s'au practicatu si perondatu in acestu statu, nascutu mortu, au adusu vistieri'a publica si preste totu situatiunea financiaria intr'o strimtóre, de unde nu mai este mediulocu de scapare. Si cum ar' mai si poté cine-va sperá la o amelioratiune si intórcere spre bine, candu vede ca confusiunea, caotele oribilu iea dimensiuni totu mai mari si impotinti'a se manifesta totu mai espressu si mai batatoriu la ochi! Bugetulu, acésta inventiune financiaria, de a sustiené ecuilibriulu intre perceptiuni si erogatiuni a ajunsu in statulu ungurescu numai de insulta si satirisare. De optu ani incóce, camer'a ungurésca n'a apucatu inca se voteze la tempu preliminariele bugetului. Totu-de-un'a ministrii de financie au avutu doue séu trei luni mana libera in manipularea financieloru, asá incatu camer'a a ajunsu in fine la nedemnulu rolu, de a aprobá ulteriorminte ceea ce ministriloru li-a placutu a spesá. Si precum vedemu, anulu acest'a inca nu fece escepliune in acestu respectu.

Dér abnormitatea si ticalosi'a se va vedé in colori si mai viui, déca vomu considerá, ca neintielegerea si disarmoni'a in castrele celoru ce au creatu acésta situatiune grasséza cá o epidemia dintre cele mai periculóse. Precandu o parte dintre corifeii deakisti, precum e Sennyey, Lónyay, s. a. spunu pre facia, cumca nu se potu impacá cu politic'a financiaria actuala, pre atunci cei ce croiescu planurile financiari ceru dela partit'a loru, cá se accepte d'a valm'a atatu bugetulu, catu si proiectele de legi financiari, ca-ce la din contra nu va fi bine. Dieu si noi credemu, ca bine nu va fi, ori se voru acceptá, ori nu se voru acceptá planurile financiali salvatrice ale d-lui Ghyczy.

In siediuti'a de mercuri a senatului imperialu din Vien'a s'a cetitu o dechiaratiunea a deputatiloru cehi, in care dinsii desfasiura motivele, ce i impedeca de a intrá si luá parte la discussiunile senatului imperialu. In acésta dechiaratiune se dice intre altele: „Prin recunoscerea poterii legislative a senatului imperialu actualu asupr'a drepturiloru constitutionali si de statu ale regatului Boemi'a, ne amu espune obiectiunii, ce cu dreptu cuventu ni s'ar poté face, ca renunciamu de buna voia la dreptulu tierei nóstre . . . Natiunea boema n'a renunciatu nici-odata si nicaiurea la drepturile istorice ale autonomiei sale, la cari inse fora indoiéla ar' renunciá atunci, candu si-ar' da consentiementulu, cá maioritatea representatiunii altoru tiere se vina a decide asupr'a drepturiloru sale, adeca maioritatea unei representatiuni, care de altmintrelea nice nu representa monarchi'a intrega. . . Natiunea boema nu póte se spriginésca unu sistemu, care a admisu spoliarea poporatiunii si a devastatu vistieri'a statului." In numerulu prossimu vomu reproduce acésta dechiaratiune in detaiurile ei, inse cu acésta ocasiune mai insemnamu, cumca maioritatea senatului imperialu a dechiaratu, ca neparteciparea deputatiloru boemi la siedintiele senatului imperialu este nejustificabila, si astfeliu a luatu conclusulu, pre basea caruia toti representantii poporului boemu suntu lipstiti de mandate.

Conflictulu turco-montenegrinu se pare a se fi potolitu. Port'a otomana, la staruinti'a poteriloru europene, a acceptatu urmatori'a propunere reconciliatória: O comissiune compusa dupa analogi'a tribunalului din Scutari va intentá investigatiunea contra acusatiloru montenegrini si i va judecá intr'unu locu confiniariu pre pamentu montenegrinu. Martorii turci se voru ascultá de catra delegatii acestei comissiuni pre pamentu turcescu. Esecutarea eventuale a sentintiei luate facia de montenegrini va avé locu in totu casulu pre pamentu montenegrinu. Dupa acesa se voru esecutá sentintiele luate de catra comissiunea mixta din Scutari facia de urditoriii macelului din Podgoriti'a. Pana acum principele muntiloru negri nu si-a datu consentiementulu la acésta propunere.

Guvernulu ispaniolu a notificatu poteriloru esterne suirea pre tronu a junelui Alfonso. Onórea de a recunósce mai antaiu nou'a strafomare a guvernamentului in Ispani'a s'a datu domniloru din Vien'a.

Brasiovu 21/1 1875 c. a.

De astadata ne aflamu in neplacut'a situatiune a schimba pucine vorbe cu „Orientulu latinu". —

Lui nu-i place propunerea publicáta in Nr. 95 din 1874, si 1 din 1875 alu Gazetei, referitória la compunerea conferintiei proiectate de membrii romani si comitetului municipale din Clusiu; nu-i place, neci cumu au proiectátu mentionatulu comitetu compunerea conferintiei. —

Deca „Orientulu latinu" ar' fi reprodusu in colonele sale intregu articolulu nostru „La situatiune" si apoi (cunoscandulu lectorii lui pe deplinu) l'aru fi critisátu catu de aspru, nu amu avé a dice nemicu, — din contra ne ar' fi causatu o via placere de óra-ce datin'a nóstra nu este a impune publicului romanu parerile nostre de enunciatiuni infalibile. —

Elu inse a facutu din acelu articolu unu estrasu infidelu; — a reprodusu ce au cugetátu, ca-i va poté servi de materiálu spre a mistificá intielesulu lui, si a lasatu de o parte, ce-i-aru fi fostu de impedecamentu la calumniele intentionáte si la provocarile de polemie advocatiali, si sterpe.

Ce maniera este acest'a de a discutá si lamuri cestiuni publice? Ori dór' „O. L." si-a propusu a calumniá in stanga si drépta pana atunci, pana candu-i vá succede a departá de la discutarea afaceriloru nationáli totu, ce nu-i se suppune neconditionatu pareriloru sále.

Bine — facia de autorulu acestoru articli i-a si succesu, elu cu punctulu ultimu alu discussiunei presente — si farimá pentru totu deun'a pén'a, cu care a scrisu in afaceri nationáli, de natura politica, pentru ca nu toti omenii au pacientia de a se face obiecte de insulte copilaresci chiáru de in partea unoru barbati, cari pe cumu se vede cá „franci" se taxéza pe sine de Talleyrandi si cá doctori de Turinu, pretindu a fi ereditu nu numai crerii, ci si madur'a din ósele lui Cávour.

Ori dóra nu este resfaciáre copilaresca a presupune despre prestimatulu Redactore alu Gazetei, ca potú deveni victim'a mistificatiuniloru cuiv'a? Acésta insemnéza a trage la indoiéla séu caracterulu, séu constanti'á dsále, cea atatu de probata de dieci de ani.

Ori dóra nu este resfaciáre necalificabila a presupune, — séu a face pe publicu se presupuna, ca autorulu mentionatului articolu este mistificatoriu diurnalisticu in servitiulu órecui? Cu ce dreptu si cu ce temeiu se póte trage in suspitiune caracterulu unui privatu, care intindiandu-se numai dupa plapom'a propria vietiuesce retrasu in singuritáte tocmai spre a fi scutitu de tentatiuni omoritóre de consciintia, ceea ce, (pecumu amu observatu cu dorere in epoc'a cestoru 8—9 ani din urma) nu se póte afirmá de toti tinerii nostri, -ori cumu ne place a-i numi, — de tóta speranti'a viitoriului nationále. —

Trecemu acumu dela vicem pro vice la meritulu cestiunei. Mi se atribue necalificabil'a intentiune de a seduce poporulu romanu transilvanu la confirmarea contopirei Transilvaniei cu Ungari'a, pentru-ca amu propusu: ca comitetulu municipale „romanu din Clusiu -dupa ce va primi invoirea „seniorului comitetului permanente nationale „transilvánu, — si va fi provocátu din tóte partile „a luá initiativ'a pentru conchiamarea unei con„ferinti generali in afacerile electorali, — se se „adresédie cu convocarile sále si catra „cluburile romane ale municipalitati„loru mixte de dincolo de muntele „regelui.

Acésta procedere o numesce „Orientulu latinu" „o nemuritória nebunia," cu tóte, ca cu reserv'a necessaria amu desfasiuratu motivele, din cari ni se pare justa si practica. —

Déca totusi propunerea ar' fi periculósa pentru autonomi'a Transilvaniei, pentru-ca in tempurile mai vechi partea patriotica transilvana chiaru din familiile fruntasie secuiesci si din ale renegatiloru nostri din comitate, apoi si guvernulu transilvanu, de cate ori s'au incercatu maghiarii ungureni a-si intinde poterea si preste principatulu transilvanu — afandu aici la calvinisti echo afirmativu — totudeuna a pusu la ordinea dilei cestiunea partiloru adnexe de pe costisiulu vesticu alu castelului naturale, numitu Transilvani'a, cu care stratagema totudeuna a respinsu atacurile ungurene.

Dela agitatiunile Vesseleniane (1835) incóce, partid'a conservatória de dreptulu autonomiei transilvane intre secui si magnati a devenitu totu mai debila, — cea contraria totu mai poternica, — pana la 1848, unde atacurile in contra dreptului politicu de statu transilvanu prim'a óra avura successu mai mare.

In acelu anu intrara in loculu magnatiloru renegati, pana atunci antiunionisti, inteligenti'a si opinc'a romana, cá aparatori ai autonomiei transilvane. —

In virginitatea simtiului nationale de atunci, unu Barnutiu, Laurianu, Papiu si alti patrioti destinsi ce se afla si astadi in mediulocului nostru, scurtu si bine lucrara la formarea unei provincie austro-romane din tóte municipiile cu maioritate absoluta romana. (Frundiariti in opulu „die Romanen der öster. monarchie" si veti afiá.) —

Dér' apoi ce alta insemnédia provinciele besericesci romane, pe cum suntu organisate astadi, de

catu o realisare in parte a postulateloru nóstre de atunci, — si fructulu luptelor de pana acum. —

Déca acestea tóte au fostu „nemoritórie nebunie“ fia! — celu pucinu nu ne aflamu cu nebunî'a nóstra in societate ignobila in mediuloculu urditoriloru ei. —

Acésta este partea politica a cestiunei. — In casulu presinte inse nu este vorb'a de enunciatiuni si manifestatiuni de natura politica, ci mai multu numai de o organisatiune electorale si de stabilirea unei directiuni anumite in caus'a alegerii séu nealegerii deputatiloru la parlamentulu pestanu, duca-ne acea directiune apoi ori la passivitate ori la alta manifestatiune, — este vorb'a, ca ce vomu face se facemu toti cu mai multa gravitate regulata dupa o disciplina nationale, pe cum vedemu ca facu si altii, cari, — séu se potu folosí de organisatiunea publica a statului, ori posiedu in parte unu organismu nationale mai perfectu si mai disciplinatoriu. —

Cestiunea regularii dreptului politicu alu deosebiteloru popóra intre sene (dreptulu internationale internu) dupa parerea nóstra, numai prin abusu este trasa in competinti'a parlamentului, dupa cum este elu compusu acum, si dupa ide'a politica de statu ce o au edificatu. — Acésta asertiune nu mai are lipsa de a fi documentata de noi, ca s'a practicatu de poporulu maghiaru atunci, candu a declaratu: ca intre elu si Domnitoriulu lui nu se póte viri alta autoritate. —

Ce este adeveru in casulu maghiaru este si in casulu romanu, pentru acesa intre poporulu romanu din Austro-Ungari'a si intre Domnitoriulu seu nu póte fi virita supremati'a de rasa maghiara. —

Cestiunea nationale remane dér' astfelu deschisa adeca neresolvita, ori vomu conferi, ori nu vomu conferi in afaceri parlamentari cu romanii din Ungari'a propria, ea nu are dupa cum amu aratatu pe scurtu, nice unu nexu cu partea curatu politica a causei nationali, ci are se decida dór' una manifestare a nestramutatei nóstre resolutiuni, ori resigilarea passivitatii nóstre facia de afacerile parlamentari. —

Déca resolvirea cestiunei nóstre nationale ar' depinde dela participarea ori abtinerea dela parlamentu, apoi afara de acésta ar' stá si pana acum lucrulu fórte reu cu ea, ca ea ar' fi deja decisa prin Csery si altii dela Nasaudu, prin Maday si Teleky dela Fagarasiu, prin romanii alesi la Sasu-Sebesiu, Uniadóra, Orasti'a si prin tóte celelalte municipia transilvane, pe unde romanii au fostu ametiti si trasi la urna, la activitate electorale. —

In fine fia!! Se nu convocamu pe romanii ungureni la conferintia. Atunci ei se tiena conferintia partiale dincolo, si déca voru adoptá concluse le conferintiei transilvane si le voru essecutá, voru dá unu documentu mai stralucitu de disciplina nationale de catu, candu ar' fi participatu la decisiunile din Alb'a-Iulia... — —

Cui se nu placa una disciplina unica mantuitória....

In catu despre celelalte „intentiuni necalificabile,“ cu cari ne incarca „O. l.“ precum cu „secretulu“ la provederea pregatiriloru necesarii spre compunerea conferintiei etc. etc. nu vorbimu, pentru-ca aflamu fórte naturale, ca unu organu de publicitate nu póte se fia in accordu cu nice o lucrare de natura publica, care nu va trece prin colónele sale.

Suntemu inse convinsi, ca cu inaintarea in etate, si dupa esperintie mai multe domnii dela „Orientulu latinu“ voru adoptá „incalificabil'a nóstra intentiune“ precum suntemu convinsi si despre acesa, ca atunci voru fi **el** insultati, calumniati si suspitionati de altii, cari voru disharmonia, in locu de cointielegere, dandu cu bard'a in luna, fora a cautá in profundulu lealitatii opiniuniloru date in publicu spre discussiune la tempu.

Remasu bunu, pe acésta cale nu ne vomu mai intelni. — **f.**

Cuventarea d. Axentie la deschiderea conferintii tienute in 24 Ianuariu 1875 in Alb'a-Iulia.

Stimati Domni si Frati!

Duoi ani si 8 luni trecura, de candu unii din noi cu vr'o 3—4 dile inainte de Dominec'a Tomii 1872 ne adunaseramu si organisaramu in Clubu pentru a ne consultá si determiná, cum vomu urmá facia de alegerile de ablegati la diet'a tierei ungaresci.

Resultatulu acelei consultari fù: tramiterea a duoi representanti la conferinti'a din Sibiiu propusa si conchiamata pre Dom. Tomei; acei representanti aperara cu tóta demnitatea la Sibiiu opiniunea clubului de a remané passivi. Dechiarandu-se dupa acesa conferenti'a din Sibiiu de partiale, de ne competente, de convecticulu. Conferenti'a din 3/6 1872 — ce se tienù in acestu locu — in marea ei maioritate se dechiarà pentru passivitatea declarata inca la Miercurea.

Am auditu pe multi plangundu-se, ca acea passivitate nu s'a esecutatu dupa cum s'a pronuntiatu, dupa cum a decisu conferenti'a, dupa cum a doritu si oftatu totu sufletulu curatu si adeveratu romanescu; ca unii aici cu noi au votatu passivitate, ér' acasa la ei, in scaunu, districtu si comitatu, au actiratu nu numai din convingere mai buna, cá inainte cu 2, 3 dile, ci chiaru si pentru unu osu de rosu paralutie.

Eu inse de acésta nece nu m'am miratu, nece nu m'am speriatu séu descuragiatu . .

Pucine exemple ne conservà istori'a, domniloru, candu un'a natiune intréga se fia fostu de un'a si aceasi opiniune, candu se se fia tienutu parola si se nu se fia calcatu juramentu; chiaru si compatriotii nostri in contra caroru tendentia avem a luptá, nu suntu uniti intre sene, ei inca suntu in mai multe drepte, stengo si centre impartiti: — pentru acesa totu dispunu, domnescu si ne ingrópa in detorii — si pre cum despre ei nu póte dice cineva, ca domnescu fora lege, asia credu, ca va trebuí se dicemu si despre noi, ca pana acum am executatu passivitatea asia, precum s'a decisu la Mercurea, si aici un'a rondunica nu face véra.

Domniloru!

Suntu rari corbii si bibolii albi, dér' totu suntu.

Se apropia acum a III-a alegere, pentru a carei preparative amicii din Clusiu ne au prevenitu prin apelulu d-loru. Presupunendu, ca toti cei presenti cunoscu coprinsulu, spiritulu si tendenti'a acelui apelu, nu me voiu occupá cu analis'a lui, acésta e detorinti'a d-vóstre; nece nu voiu cercá prin argumente scóse din natur'a lucrului a preocupá séu inclinà credenti'a si opiniunea d-vóstre; voiu spune simplu pe a mea.

Eu consideru, d-loru, pre natiunea romanésca facia cu cea ungurésca, cá pre 2 sorori bune, legate cu tóte interessele vitali un'a de alta.

Aceste 2 sorori au unulu si acelasi tata, dér' din nenorocire 2 mame, fia-care mama s'a nevoitu a dá fiicei sale acelu costumu, acea educatiune, acele convingeri, de cari a fostu petrunsa ea insasi, ca suntu mai bune.

Aceste 2 sorori, pre catu tempu fura minorene si au statu sub una gubernauta betrana, au traitu in una intielegere óre-care; a venitu inse tempulu, candu cea mai mare, ajungundu inainte cu 29 maioritatea cu curtesanii si amoresii sei, s'a incercatu se puna man'a pre averea, pre dieatrea sora-sa inca minorena, fara curtesani, ba chiaru si fara tutoru; acea incercare inse fù nenorocita, pentru ca bietele surori, dupa una scurta cérta, se incaierara de capete si se incruntara in sange, care le a constatu multu, pentru-ca a trebuitu se vina tutori nechiamati, pentru a le desparti si scapá de perderi si mai mari.

Dupa unu tempu óre care aceste sorori sub tutoratulu celu severu, sub care cadiusera prin incercarea celei mai mari de a-si apropiá partea celei mai mici, incepusera a se apropriá, a fraterniá, a-si face illusiuni de buna intielegere; se facuse chiaru si unu contractu intre ele de buna intielegere, pre care tutorulu l'a confirmatu. —

Ce se vedi inse, sor'a cea mai mare se marita chiaru dupa tutorulu amenduroru, face pactu de casatoria in scrisu si'i dà pre mana nu numai dieatrea si partea sa, ci si a sorei celei minorene; — acésta se róga, plange, protesta, tóte insedaru.

Acum ajunse la maiorenitate, vrè se-si iè nouí representanti: fi-voru acestia in stare a-i scóte partea — séu voru subscrie pactulu inchiatu intre tutoru si sor'a cea mare cu totalea perdere si dauna a celei mice? — Nu sciu.

Dorescu inse, cá sor'a cea mica, pre care o representa natiunea romanésca, se-si aléga buni si fideli advocati, pre cari contrarii se nu-i póta nece intimida cu puterea loru cea mare ce o au din partea usurpata, nece calea cu argumente false, dér' nece corrumpe cu aurulu scosu din tiér'a sororei celei mice, pre care voru avé a o aperá, si asia dechiaru siedenti'a clubului inteligentiei romane din comitatulu Albei de diosu deschisa, punendu la ordinea dilei desbaterea asupra apelului din Clusiu.

Alba-Iuli'a 24/1 1875.

Axentie.

Processulu verbale.

alu conferintiei inteligintiei romane din comitatulu Albei inferiore tienute in 24 Ianuariu 1875 st. n. in urm'a convocarei esmise de domnulu Axentie Severu in urbea Alba-Iulia.

Presenti: Axentie Severu, advocatulu N.colau Severu, Demetriu Berghianu, George Berghianu, protopresbiterulu Alesandru Tordasianu, protopopu Gregoriu Elechesiu, capelanulu Avramu Stoianu, parochulu Paulu Andrea, cetatiani: Iacobu Tulbureanu, Iosifu Romanu, presiedintele scaunului orfanale Basiliu Duc'a, Gregoriu Mezei, Michaelu Cirlea, Nicolau Antonoviciu, advocatulu Alesandru Filipu, advocatulu Nicolau Barbu, advocatulu Nicolau Cosiariu, Dr. Iacobu Brandusianu, Rubinu Patitia senatore, Ioanu Margineanu, Sebasteanu Tesla.

Convocatoriulu domnulu Axentie Severu aduce la cunoscienti'a onor. conferintie, cumca nefacandu-se cunoscutu officiului politicu din locu tienerea conferintiei pre diu'a de eri, acea conferintia prin cointielegere s'a amanatu pre astadi, cá asia si domnulu comissariu respective domnulu primariu urbanu se iea parte la acésta conferintia, precum in fapta s'a si presentatu.

Dupa acést'a deschide adunarea clubului prin o cuventare acomodata alegundu-se de notariu Rubinu Patitia prin care adunarea se dechiara de constituita sub presidiulu d. Axentie Severu.

Se pune la ordinea dilei „apelulu fratiescu“ alu clubului romanu din comitatulu Clusiului, care se cetesce prin notariu.

Luandu-se la desbatere acestu apelu dupa diferite pareri desfasiurate se decide:

Apelulu fratiescu alu clubului romanescu din Clusiu se iea cu placere si recunoscientia pentru initiativ'a luata, la cunoscintia si facia de cuprinsulu acelui apelu se otaresce:

1. Cumca toti alegatorii romani au a nisuí pentru a fi inscrisi in list'a alegatoriloru de deputati dietali, si inteligintí'a romana are a se intrepune in acésta directiune.

2. Conferinti'a intregei natiuni romane din Transilvani'a in caus'a deciderei tienutei Romanilor facia de venitorele alegeri dietali se se tiena in 15 Maiu 1875 st. n., la care conferintia se póta luá parte ori-care inteligente romanu, care posede dreptulu de alegatoriu in ver-unu cercu electorale alu Transilvaniei cu votu decisivu, — éra alti inteligenti cu votu consultativu. Terminulu de 15 Maiu s'a aflatu mai acomodatu, cá diua de convenire, pentru ca pana cu finea lui Aprile dupa prescrisele legei electorale mai ca nu se va sci cine este alegatoriu, si listele abia in primele dile ale

lui Maiu se voru statori finalmente, dreptu acesa numai in tempulu propusu, cá diua de conferintia, va sci fia-care, cumca posiede dreptulu de alegatoriu.

3. Conferinti'a are se o convoce clubulu romanu din Clusiu.

Cu acést'a, conferinti'a clubului finindu-si agendele, prin domnulu conducatoriu s'a dechiaratu de inchisa, si pentru verificarea protocolului s'a esmisu una comissiune de 3 membri si anume dd. Greg. Elechesiu, Alesandru Tordasianu si Michaelu Cirlea concipistu de advocatura.

Cu acést'a processulu verbale s'a inchisu si subscrisu:

Axentie Severu m/p. Rubinu Patitia m/p.
presiedente. actuariu.

S'a cetitu si verificatu aflandu-se intocma cu decursulu desbateriloru.

Alba-Iuli'a 25 Ianuariu 1875.

Alesandru Tordasianu m/p.
Gregoriu Elechesiu m/p.
Mihaiu Cirlea m/p.

Din comitatulu Solnoc. interioru in Transilvani'a.

In diu'a botezului Domnului la an. 1875.

(Necrologu! Administratiunea politica sub domnii conte Alesandru de Bethlen si Carolu de Torma, — alegerile membriloru de comitatu si functionari publici, — starea romaniloru sub decursulu aloru 3 ani, — 20,000 fl. pentru scól'a civica din Desiu din fondulu conc. publici etc.)

I. Amu ajunsu éra orfani! inse nu prin mórtea fisica a capului comit. acestuia, ci mai multu prin consecintiele naturali ale administratiunei binefacatórie, liberale, constitutionale maghiare! Prin urmare acestu Necrologu nici nu ne va stórce lacrimi pentru perderea supr. comitelui conte Alesandru Bethlen, nici nu ne va resuscitá sperantiele acum odata pentru o administratiune mai acurata, destulu ca, d. comite conte de Bethlen si-au implinitu missiunea, „und der Mohr kann gehen.“ Acést'a e sórtea toturor'a, cari se lasa a se folosí de instrumente!

De diece dile se vorbesce dér' in casina, ca numitulu d. conte ar' fi fostu provocatu de inaltulu ministeriu spre a-si da demisiunea, si ca si-au si datu-o in scrisu! —

Se vorbesce mai incolo, ca conducerea comitatului ar' fi concredinta illustritatii sale d. baronu Daniélu de Banfi, comitelui supremu alu Dobocei.

Totu-deodata se vorbesce, ca partid'a guvernamentala s'ar' fi consultatu despre caile pre care ar' poté castigá pre d. Carolu de Torma de comite supremu, la care postu au fostu renunciatu inainte de 3 ani, spre a poté representá comitatulu acest'a in diet'a tierii cá deputatu, de care s'au si alesu cu ajutoriulu fondului de dispositiune prin voturile mare parte si a nobililoru romani demoralisati, condusi de preutii Georgiu Moldovanu calugerulu, Ioanu Silasi din Seplacu si altii. —

Cá se scia inse on. publicu pre cine au perdutu comitatulu, regimulu, natiunea maghiara, natiunea romana si poporulu, me voiu incercá a descrie pre scurtu trasurele caracteristice ale d-lui conte de Bethlen.

D. conte, cá omu facia cu poporulu, de orce nationalitate e recunoscutu de unu binefacatoriu, um anu, acessibilu, afabilu. — déca d. conte ar' fi dispusu si ar' dispune de acele mediulóce materiale si venite, precum e de bunu, induratu, atunci in comitatulu Solnoculu nu ar' fi simtitu nimene lipse si fóme, d-sa au facutu si sub tempulu cholerei ce a grassatu in anulu 1873, cele mai mari sacrificie, au cercetatu de-a rondulu bolnavii si in casele cele mai murdare, si au rusinatu si entusiasmatu si pre judii processuali nascuti din poporu a face asemenea, d. conte si-au tienutu usile deschise in totu tempulu pentru a consiliá pre poporu si in cause processuali, si nu ar' fi sacrificatu bucurosu nici odata caus'a bietului poporu in favórea aristocratiei, facia cu pretensiunile nedrepte ale acesteia.

Din acestu punctu de vedere d. comite de Bethlen are dreptu de pretensiune la recunoscintia si din partea poporului romanu! precum a avutu si la an. 1866 defunctulu comite supremu d. Volfgang de Vécs, care in cause private processuale ale poporului facia cu pretensiuni nedrepte ale aristocratiei oligarchice totu-deaun'a a aperatu pre poporu!

N'au comprobatu inse aceste semtieminte facia cu poporulu d. Carolu de Torma, cá comite supremu in acestu postu, ca-ci d-sa erá pré tare aplecatu a desconsiderá drepturile poporului facia cu pretensiunile nedrepte ale aristocratiei! are inse si d. de Torma meritele sale nedisputatvere, precum vom vedé mai tardiu!

D. conte de Bethlen inse pre carier'a politica e de consideratu din dóue puncte de vedere. — Si anumitu, cá comite supremu a facutu fórte multu pentru desvoltarea autonomiei comitatului, de si indirecte, pentru-ca sub densulu barbatii ibitori de principiile democratice, de imbunatatiri, stirpirea abusuriloru si curmarea atatoru spese netrebnice cu unu legionu de birocrati si agenti constituiti de d. Carolu Torma, si-au potutu redicá liberu cuventulu in adunari, a fostu de mentionatulu d. conte si in cercuri private ascultati, si le-au inlesnitu calea de reesire cu propunerile loru, — intre alte mai multe vine de insemnatu:

a) stergerea personalului de doi comissari de drumu cate cu 700 fl., a loru diece maiestri de drumu cate cu 250 fl. si a loru 10 panduri de drumu cate cu 80 fl., cari -si trageau platile din fondulu concurintiei publice, si care cu ajutoriulu lui Ddieu dupa multe lupte grele cu finea a. 1874 se stersera de totu!

b) stergerea localului de cancelari'a orfanala inchiriatu cu 400 fl. pre anu, atunci candu la pretoriulu comitatului au fostu localitati desponivere suficiente, — respecte familiare si consideratiuni pentru persón'a dlui presiedinte au pretinsu inse dela statu si acestu sacrificiu, — dupa lupte grele inse succesera a aduce conclusulu inca in lun'a lui Septembre 1874 in adunarea comitetului de a strapune cancelari'a sedriei orfanale éra la cas'a pretoriala! (dela 24 Aprile 1875).

Din aceste puncte de vedere marturisimu, ca nóue ne pare reu, ca amu perdutu pre d. comite de Bethlen, pentru-ca d. Carolu de Torma, cá unu barbatu eruditu, si in scaunulu de presiedinte violentu, avea tóte facultatile de a propune, a-si aperá propunerea, si a stórce dela maioritatea comitetului aprobarea, — éra partid'a opositionala libera nu avea acea potere, spre a-si castigá maioritate in adunari, — din contra d. de Torma iubiá pré multu legionulu de amploiati, in numeru luxuriosu, fara a considerá, ca aceia trebue si salarisati de pre spatele sermanului poporu, — apoi absurdile ei placea a le netedi, nu cum-va inaltulu regimu si opiniunea publica se cunósca defectele cele mari in detrimentulu onórei conducatoriului, — contele de Bethlen inse pre absuatori i-a lasatu bucurosu in man'a justitiei, cu acea deosebire numai, cá nu cumva se pasiésca dinsulu de a dreptulu, ci castaniele se le scótia altulu din focu! de unde au urmatu, ca d. e. la sedri'a orfanala nici pana astadi nu suntu conscrisi orfani si curandi, si nu le este conscrisa si asecurata averea dupa prescrisele statuteloru, éra pre tatorii si curatorii nu-i controléza nimene, nu le cere ratiocinium si averea depradata din negligintí'a deregatoriloru obligati se póte urcá la unu numeru colossalu, — despre cari tóte s'au convinsu si d. conte de Bethlen cu ocasiunea scontrariloru, dér' efectulu?

(Va urmá.)

Unu semnu caracteristicu

I.

Conceptulu civilisatiunei este compusu din doi factori principali, din unu progressu dupu, adeca din progressulu morale si intelectuale, cari cuprindu in sene intregu progressulu spiritului. . . . Pana candu intetimea si scienti'a unui poporu sunt comitate de vitiuri, seau desi posiede vertuti, inse inóta in ignorantia, pana atunci nu pote face adeverate progresse.

Buckle ist: civil: din Anglitera t. I. p. 184.

Intregu progressulu si civilitatea omenésca diace pre doi pilastri giganti, alu caroru esistentia se datéza dela inceputu si va durá pana in capetu, care in lips'a acestei base tóta desvoltarea civilisatiunei este efemera . . . . Omulu, idealulu perfectiunei, copi'a naturei dualiste 'si rotésce viéti'a s'a regulatu in giuru la doi poli, cari lipsindui i-aru lipsi armoni'a vitale, nu ar' fi omu. Tóte faptele sunt efusulu acestoru dóua busole, a spiritului si a anemei. Ratiunea si anem'a trebuescu se balansése la intrég'a activitate omenésca si se concareze la o ajutorare reciproca, cá-ce numai asiá potu promové pre omu de membru utilu in societatea omenésca.

Omulu dotatu cu talente eminente, cu cunoscentie fromóse póte face multu pentru literatura, pentru venitoriulu societatii, inse fiendu lipsitu de cultulu anemei, de acelu cultu sacru, ce cimentéza membrii societatii in unu corpu morale, pentru actualitatea societatiei este unu morbu contangiosu ce infectéza intrégа societatea . . . De alta parte omulu ignorantu si stupidu, si lipsitu de cunoscentia, desi póte se aiba anima nobila, dér' fara scientia va poté face pucinu servitiu societatii. De aci: esistenti'a si progressulu societatii se conditionéza preiu cultur'a spiritului si a anemei totu odata. Numai acei ómeni potu deveni luceferii omenimei si voru fi capabili de a impinge societatea omenésca pre calea progressului — cari posiedu ambele aceste criterie esentiali, adeca la cari cultur'a inteligentiei este impreunata cu cultur'a anemei, a focularíului virtutiloru.

Aceste atribute esentiali se postuléza si dela popóra, dela natiuni, má dela intrég'a societate omenésca.

Una natiune, déca voiesce inaintare, déca voiésce viétia si venitoriu, trebuesce, cá in paralelu cu artile si scientiele se cultivéze si preceptele Ethicei umane. Cu promotiunea culturei intelectuale trebuesce se fia impreunata si cea morala ca-ci o natiune fia chiaru la culmea s'a scientifica, lipsindui moralitatea, nu é alta, decatu unu corpu fara arterie, una planta fara radecine, unu trunchiu espusu putrediunei.

De aceea aflamu, cá tóte popórale ajunse la unu gradu inaltu de cultura si civilitate, despre cate ne vorbésce istori'a pozitiva prelanga imbraciosiarea scientieloru si a artiloru — s'au nisuitu a inaintá si moralitatea publica, a introduce precepte ethice, pre aceste a le cultivá, propagá si mantiené cu tóte fortiele.

Pana candu Spart'a avú matróne, ce respundea luptariloru:

Adá 'napoi tu arm'a — séu se te aduca ea.“ (J. V.) Pana candu Aten'a avú Aristidi, cari din iubire si devotamentu se mora in miseria, si pana candu avú Socrati, cari se prefere cicut'a decatu renegarea celoru mai sublime precepte ethice, prein cari erá atacatu vitiulu esistente — pana atunci Greci'a a fostu domnitóri'a lumei; in data ce inse vitiulu incepú a sapá sub fundamentulu patriei si cetatianii incepura a se intórce dela cultulu interesseloru commune si a servi la altariulu lui „Ego“; indata ce virtutile patriotice, virtutile cetatienesci incepura a deveni denaturate si inlocate cu vitiuri — classic'a Elada incepe a apune, edificiulu gloriei si alu culturei grecesci se preface in ruine . . . . .

Pana candu Rom'a avú Cornelie Lucretii si Veturie, cari pretiuiau virtutea femeiésca mai pre susu de catu tóte clenodele si scolele cele mai scumpe; pana candu avú Cincinati, Bruti, Catoni si Fabii, cari din iubirea patriei si a poporului Romanu nu pregetau a-si sacrificá tóte chiaru si viéti'a; pana candu coruptiunea preiu bani si demnitati vane nu apucase a intrá in spiritulu vietiei poporului Romanu: — pana atunci Rom'a fù gigantica, fù mare si tare; pana atunci Rom'a a figuratu de dictatoria lumei. Introducerea desfrónului, a coruptiunei si a demoralisatiunei, inlocuirea patriotismului cu ambitiuni vane si egoismu

au alungatu geniulu protectore alu poporului Romanu, acelu geniu, ce a scutitu cultulu virtutiloru Romanae, ce voru fi conservate de modelu pentru eternitate. Aci incépe decadinti'a gigantelui. In locu de giganti se nascura pitici, in locu de eroi, siarlatani, in locu de Cotoni si Bruti, Catilini si Caliguli, cari prosternu virtutea, denaturéza patriotismulu, profanéza moralitatea! Altariulu Ethicei Romane se inlocuesce cu altariulu aurului, alu argentului, alu ambitiuniloru vane si alu anemeloru corupte. —

Cu virtutea Romana s'a inmormentatu si poporulu celu superbu, ce facéa se tremure lumea.

Asiu poté se illustrezu asertulu, cumca popolele mari de spiritu trebuescu se fia mari si de anema, si cu esemplulu altoru popóra, dér' credu a fi suficiente atat'a.

De aci se vede destulu, ca cultulu intelectuale se conditionéza reciprocu cu cultulu ethicu.

Unu poporu mare in scientia, trebuesce se fia mare si in virtuti si in moralitate.

Tóte popórale mai naintate de astadi in desvoltarea loru progresista, urméza acesta procedere.

Má ponderandu educatiunea ethica cu cea intelectuale si studiendu valórea practica pentru vieti'a sociale si a uneia si alu celei lalte, preferescu totu deun'a pre omulu cu scientia, mai pucina inse cu o educatiune de anema, cu o portare morale corespondiatória.

(Va urmá).

Invitare

la siedinti'a publica solemna a Societatii de lectura a junimei romane dela facultatea juridica si archigimnasiulu in Oradea-Mare.

Societatea assamentita cu placere anuntia onor. publicu romanu, si mai alesu celui din giurulu Oradii-Mari, ca in 31 Ianuariu st. n. (Domineca) a. c. la 5 óre dupa média-di au arangiatu in sal'a seminariului gr. cat. una siedintia solemna de deschidere, stabilindu program'a urmatória:

1. „Cantecu salutariu“ intonatu de chorulu vocalu alu seminaristiloru, sub conducerea d-lui Fr. Weinpolter.

2. „Cuventu de deschidere,“ rostitu de conducatoriulu societatii.

3. „Diorile frumóse,“ de I. Popiu, aria de Fr. Weinpolter, essecutata de chorulu vocalu.

4. Salutarea membriloru nuoi si resalutarea celoru vechi, de G. Bene si Liviu Dragoiu juristi in an. II.

5. „Féta de romanu sum,“ de Dem. Sfura, intonata de chorulu vocalu.

6. „La fratii mei Romani,“ de unu filoromanu, dechiamata de G. Popu, stud. de cl. VIII.

7. „Romanii din Bihoru,“ schitie etnografice, scrise de Traianu I. Farcasiu, juristu in an. II, disertata de auctorulu.

8. „Ce sciti de dómn'a lumii,“ cantecu intonatu de chorulu voc.

9. „Pusztai találkozás,“ de A. Petőfy, dechiamata de I. Cocisiu, jur. in an. I.

10. „Arcasiulu,“ de V. Alessandri, aria de Worobchieviciu, essecutata de chorulu vocalu.

11. „Despre sufletulu séu anim'a omului,“ de Traianu Metianu teol. abs. si jur. in an. I, disertata de auctorulu.

12. „Der ewige Jude,“ de Schubert, dechiamata de Iancu Metianu, stud. de cl. VII.

13. „Frundiulitia verde,“ cantecu poporalu, compusu pentru choru mistu, de Fr. Weinpolter, intonata de chorulu vocalu.

14. „Adieux de Marie Stuart,“ de Beranger, dechiamata de Ioanu Sasaresanu stud. de cl. VII.

15. „Rugin'a Smichirescu alegutoriu,“ poesia comica de I. Ianovu, dechiamata de H. Dum'a stud. de cl. VIII.

16. „Sum venatoriu,“ aria de Fr. Weinpolter, essecutata de chorulu vocalu.

17. „Cuventu de inchidere,“ de conducatoriulu societatii.

Datu in Oradea-Mare in 25 Ianuariu 1875.

Fr. Virg. Olteanu, cond. societ. — Traianu Harcasiu, not. coresp.

(Invitare) la BALULU ce Junimea romana din Aradu -lu va arangiá Dumineca la 2/14 Febr. 1875 in sal'a otelului „Cruce Alba.“ Venitulu curatu este menitu pentru gatirea scólei romane gr. or. de langa beserie'a catedrala din Aradu.

Inceputulu la 8 óre sér'a. Pretiulu unui biletu de intrare: pentru familia 3 fl. — pentru persóna 1 fl. v. a.

Ofertele marinimóse suntu a se adressá la d. Georgiu Dogariu in Aradu strat'a Teleki nr. 15.

Comitetulu arangiatoriu.

Noutati diverse.

— (Mediulocu de resbunare.) Diariulu „Fremdenblatt“ comunica urmatóri'a notitia: Reunionea industriariloru germani de sticlaria tienura dilele trecute o adunare in sal'a otelului Rom'a. Inainte de inceperea pertractariloru presiedintele presentà reuniunii pre unu francesu, caruia, dupa labore si fatigie indelungate i-a successu o inventiune, ce va face epoca in istori'a sticlariei. Adeca francesului i-ar' fi successu a produce sticla si porcelanu, ce nu se póte sparge. Inventorele francesu a adusu in mediuloculu adunarii unu ochiu de feréstra de sticla ordinaria si dintr'o inaltime considerabila a lasatu pre elu unu globu de plumbu, fora cá sticl'a se se sparga. Acésta incercare, de a sparge sticl'a s'a repetitu de mai multe ori, inse fora successu, éra alte lucruri de sticla si de porcelanu fora aruncate pana la acoperementulu casei si cu tóte aceste, cadiendu diosu, nu se spargeau. Acésta inventiune a facutu, lucru firescu, mare sensatiune. Francesulu fu intrebatu, ca ce ar cere pentru acésta inventiune, éra dinsulu respunse urmatoriele: Fia-care germanu sparge preste totu in cursu de unu anu sticla in pretiu de 1 francu. Ceru déra, cá Germani'a intréga se contribue la cumperarea inventiunii mele, — acésta mica resbunare diace in natur'a referintieloru nóstre de statu, — pentru aceea me rogu 40 milióne franci dela 40 milióne germani. Acésta conditiune nemtii n'o potura acceptá, inse i oferira indata 4 milióne franci. Vediendu francesulu, ca nu i se primesce conditiunea, nice n'a voitu se mai stè de vorba.

— (Intórcerea visiteloru.) Diurnalele, ce pretindu a fi totu-de-un'a bine informate, asecura, cumca regele Italiei Victoru Emanuilu va fi onoratu la primavéra cu doue visite din partea a doui potentati europeni. Atatu imperatotele Germaniei, catu si alu Austro-Ungariei au de cugetu a-i intórce visit'a, ce dinsulu li-o fece in ver'a anului 1873.

(Necrologu.) „Pressa“ din Bucuresci comunica lectoriloru si totuoru Romaniloru o trista scire: Generalu Solomonu a incetatu din viatia! Tér'a si armat'a romana perde in generalu Solomonu unu militariu fórte stimatu, capabilu si iubitu de toti. Guvernulu, armat'a si publiculu i voru face onorurile cuvenite la inmormentare, care va avé locu la beseric'a Colintin'a in cimitiriulu familiei Ghic'a. Camer'a va fi representata la acésta ceremonia funebra de o comissiune; d-lu generalu Florescu a propusu din partea guvernului, si Camer'a a primitu bucurosu a se face, in semnu de distinsa onóre, inmormentarea cu cheltuial'a Statului; principele Dem. Ghica a multiamitu declarandu ca famili'a repausatului voesce a face dens'a aceste cheltueli. Generalulu Solomonu a avutu si onórea de a fi senatoru. Senatulu va fi representatu asemenea la acésta ceremonia. Scumpele suveniri lasate de generalulu Solomonu zvoru remané nesterse in animele totuoru militariloru si concetatieniloru sei.

Mai nou.

Eremitulu din Caprer'a, Garibaldi, a intratu in urbea eterna Rom'a, spre a-si ocupá loculu in adunarea nationala. Manifestatiunile festive pentru primirea lui se incepura deja in Civita-Vechia; inse la intrarea marelui patriotu in Rom'a, entusiasmulu poporului ajunse la culme. O multime de cetatieni navalira asupr'a carrului, in care se afiá Garibaldi, desprinsera caii si trasera dinsii carrulu mai departe. Imnuri de bineventare, salutari de batiste din apropiare si departare, aplause agomotóse, esclamari de „se traiesca“ dedera acestei festivitati de primfire unu caracteru de nemarginita bucuria. Garibaldi erá imbracatu in costumulu seu istoricu: Camasia rosia, mantila alba si batista invergata pre dupa grumadi. Elu remase cu capulu descoperitu si salutá in drépt'a si stang'a. Primirea lui avù si laturea sa officiale; dóue companie de soldati esira intru intempinarea lui; regele trimise din partea sa pre unu adjutantu, éra Urbea pe unu sindicu, spre a-lu bineventá la intrare in Rom'a. Chiaru si in parlamentu fù intempinatu cu viue aplause.

Nr. 382/1875. 2—3

Escriere de concursu.

Pentru occuparea postului de concepistu la comissiunea orfanale a cetatii, devenitu vacantu, cu carele este impreunatu unu salariu anualu de 630 fl. din cass'a alodiale a cetatii, se escrie concursu pana la **8 Februariu 1875.**

Doritorii de a occupá acestu postu au se substérna la subscrisulu officiu suplicele loru, cu aratarea despre occupatiunile loru de pana acumu, despre desteritatea loru in concepte si computu, pana la terminulu defiptu.

Brasiovu, 20 Ianuariu 1875.

Magistratulu urbanu si districtuale.

Pretiurile piacei

in 29 Ianuariu 1875.

Mesura	Specia fructeloru		Pretiulu fl.	Pretiulu cr.
Metreta austriaca 40 cupe	Granu	fruntea	4	26
		midiulociu	4	—
		de diosu	3	66
	Mestecatu		3	40
	Secara	fromósa	2	80
		de midiulocu	2	66
	Ordiulu	frumosu	2	40
		de midiulocu	2	—
	Ovesulu	frumosu	1	34
		de midiulocu	1	28
	Porumbulu		3	24
	Meiu		5	—
	Hrisca		2	68
	Mazerea		4	14
	Lintea		7	77
	Faseolea		5	34
	Sementia de inu		7	34
	Cartofi		1	—
Puntu	Carne de vita		—	18
	„ de rimatoriu		—	26
	„ de berbece		—	—
Centenariu	Seu de vita prospetu		20	—
	„ „ „ topitu		—	—

Cursurile

la bursa in 30 Ian. 1875 stá asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 24½	cr. v. a
Napoleoni	—	—	8 „ 91	„ „
Augsburg	—	—	105 „ 90	„ „
Londonu	—	—	111 „ —	„ „
Imprumutulu nationalu		—	75 „ 40	„ „
Obligatille metalice vechi de 5%			70 „ 20	„ „
Obligatiunile rurale ungare			78 „ 50	„ „
„ „ temesiane			76 „ 75	„ „
„ „ transilvane			75 „ 60	„ „
„ „ croato-slav.			80 „ —	„ „
Actiunile bancei	—	—	954 „ —	„ „
„ creditului	—	—	215 „ —	„ „

Redactoru respundietoriu
IACOBU MURESIANU.

Editiunea: Cu tiparitulu lui
IOANE GÖTT si fiu HENRICU.